

Jurisdiction to Investigate Terrorist Financing Crimes

*Seyyed Ahmad Mohammadi*¹, Baqer Shamloo²*

1. Ph.D. Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: s_a_bahrani@yahoo.com

2. Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Email: b_shamloo@sbu.ac.ir

S.D.I.L.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.22034/JCLC.2022.327150.1642

Received:

12 May 2022

Accepted:

23 June 2022

Published:

6 September 2023

ABSTRACT

whereas many cases of terrorist crimes and terrorist financing have international dimensions, the serious and effective fight against these crimes faces two challenges: on the one hand exercising jurisdiction and choosing a qualified court on the other. It is not possible to deal with these dangerous crimes without resolving the issue of contradiction of criminal jurisdiction of countries, as well as qualification of domestic or international courts to deal with these crimes. The present article has been written by descriptive-analytical method and based on written documents and sources and its information has been collected through library study. Based on this research, it seems that for the counter-terrorism campaign and its financing to be more effective, accepting the principle

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

of universal jurisdiction is necessary, and it can be a way to prevent criminals escaping, although there is no prohibition on governments using other principles of jurisdiction. In addition, resolving the issue of the qualified court for investigating these crimes is possible by relying on the existing domestic and international juridical literature. This is because, in addition to being able to take advantage of the capacity of domestic courts, governments can use the capacity of the International Criminal Court or case and regional courts to prosecute offenders and to provide global justice and security through Collaboration and under special circumstances, especially when the crime of terrorism or its financing is transnational or international.

Keywords: Terrorist financing, Terrorism, International Criminal Court, Global Jurisdiction, Jurisdiction.

Excerpted from the Ph.D. Thesis Entitled “Terrorism Financing in International Documents and Criminal Policy of Iran and Egypt”, Shahid Beheshti University, Faculty of Law, Tehran, Iran.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author Contributions:

Seyyed Ahmad Mohammadi: Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Formal analysis, Investigation, Resources.

Baqer Shamloo: Supervision, Writing - Review & Editing, Validation.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Mohammadi, Seyyed Ahamd & Baqer Shamloo. “Jurisdiction to Investigate Terrorist Financing Crimes” *Journal of Criminal Law and Criminology* 11, no. 21 (September 6, 2023): 7-32.

E x t e n d e d A b s t r a c t

Due to the growing terrorist threat and its significant expansion, many legal measures have been considered in both international and domestic dimensions to combat these crimes. Numerous international conventions criminalize terrorist offenses and emphasize the need for countries to take serious action to prosecute and punish perpetrators of such offenses. In addition, in a precautionary measure, the financing of terrorism as an independent crime or so-called barrier crime, and countries are required, in addition to criminalizing it in domestic law, to take the necessary measures to prosecute and punish the perpetrators and to cooperate.

However, many cases of terrorist crimes and terrorist financing have international dimensions, the serious and effective fight against these crimes faces two challenges: on the one hand exercising jurisdiction and choosing a qualified court on the other. It is not possible to deal with these dangerous crimes without resolving the issue of contradiction of criminal jurisdiction of countries, as well as qualification of domestic or international courts to deal with these crimes. Although the subject of the crime of terrorist financing is not unprecedented and articles have been written in Persian in this regard, but these articles have mainly analyzed the law or the constituent elements of the crime and the important issue of jurisdiction to investigate this crime has received less attention. This article tries to examine the issue of criminal jurisdiction to investigate terrorist financing crimes and the competent court to investigate this crime. The present article has been written by descriptive-analytical method and based on written documents and sources and its information has been collected through library study. Based on this research, it seems that for the counter-terrorism campaign and its financing to be more effective, accepting the principle of universal jurisdiction is necessary, and it can be a way to prevent criminals escaping, although there is no prohibition on governments using other principles of jurisdiction. In addition, resolving the issue of the qualified court for investigating these crimes is possible by relying on the existing domestic and international juridical literature. This is because, in addition to being able to take advantage of the capacity of domestic courts, governments can use the capacity of the International Criminal Court or case and regional courts to prosecute offenders and to provide global justice and security through Collaboration and under special circumstances, especially when the crime of terrorism or its financing is transnational or international.

Although the International Criminal Court has not yet had jurisdiction over terrorist offenses and, consequently, their financing, it cannot be concluded that this offense is not an international offense or that international law provides judicial remedies for prosecution. And has not provided for the punishment of

its perpetrators. In fact, in the current situation, international law has left the issue of dealing with terrorist crimes, including the financing of terrorism, to the domestic courts. Obviously, if it is possible to prosecute terrorist financing crimes in international courts, it will be a significant contribution to the development of criminal justice in relation to the very sensitive issue of terrorist crimes. On the other hand, the international nature of the tribunal for terrorist financing crimes shows the importance of the issue and can be a factor for impartial judgment and a ground for issuing accurate and correct verdicts. Of course, it should also be noted that the existence of an international tribunal to deal with these crimes does not negate the jurisdiction and status of the domestic courts, but is considered as a complementary and dual jurisdiction. Also, given the growing threat of such crimes and the threat to the security and stability of the international community, it is necessary that the perpetrators of such crimes be identified as international criminals and that all countries have the criminal authority to prosecute and punish them. If the principle of universal jurisdiction over terrorist financing crimes is accepted, domestic courts will be much more efficient in prosecuting those accused of these crimes.

Prosecution and punishment of perpetrators of these dangerous crimes in case, regional or international courts, especially when committed with the support of governments, can also be a good solution to the problem of escaping criminals and ultimately a good way to deal with terrorist crimes. Be. The anticipation of international jurisdiction to deal with these crimes will also block the unilateral actions of the great powers. Although the existing shortcomings have been able to disrupt the International Criminal Court's work on terrorist offenses and limit its effectiveness, overcoming them does not seem impossible. Of course, this will be achieved if the countries that are not yet members of this court, especially the countries that are victims of terrorism, become members of the court so that they can then propose amendments to the statute and include terrorist crimes in the jurisdiction of the court. By including the crime of terrorist financing in the jurisdiction of the International Criminal Court, whether as an independent crime or by using the basis of joint criminal responsibility as a deputy and preparation for the commission of a terrorist crime, one can rely on supplementary or double jurisdiction to This crime provided.

صلاحیت قضایی رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم

سید احمد محمدی*، باقر شاملو^۲

۱. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

* نویسنده مسؤؤل: Email: s_a_bahrani@yahoo.com

۲. دانشیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

Email: b_shamloo@sbu.ac.ir

چکیده:

نظر به اینکه بسیاری از مصادیق جرایم تروریستی و تأمین مالی تروریسم از ابعاد بین‌المللی برخوردار هستند، مبارزه جدی و تأثیرگذار علیه این جرایم با دو چالش اعمال صلاحیت قضایی از سویی و انتخاب دادگاه صالح برای رسیدگی از سوی دیگر، مواجه است. رویارویی با این جرایم خطرناک بدون حل مسأله تعارض صلاحیت‌های کیفری کشورها و همچنین احراز صلاحیت دادگاه‌های داخلی و یا بین‌المللی در رسیدگی به این جرایم امکان‌پذیر نیست. مقاله حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و بر پایه اسناد و منابع مکتوب نگاشته شده و از طریق مطالعه کتابخانه‌ای صورت گرفته است. بر اساس پژوهش صورت‌گرفته به نظر می‌رسد برای کارآمدی بیشتر مبارزه با تروریسم و تأمین مالی آن، پذیرش اصل صلاحیت جهانی ضروری است و جهت جلوگیری از فرار مجرمان می‌تواند راهگشا باشد، هرچند برای استفاده دولت‌ها از سایر اصول صلاحیت قضایی نیز منعی وجود ندارد. علاوه بر این، حل موضوع دادگاه صالح برای رسیدگی به این جرایم نیز

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهشهای حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهشهای حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز CC BY-NC 4.0 - Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0 منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهشکده حقوق

انجمن حقوقی ایران

انجمن حقوقی ایران

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.22034/CLC.2022.327150.1642

تاریخ دریافت:

۲۲ اردیبهشت ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۲ تیر ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۱۵ شهریور ۱۴۰۲

با تکیه بر ادبیات حقوقی داخلی و بین‌المللی موجود، امکان‌پذیر است. چراکه علاوه بر امکان بهره‌مندی از ظرفیت دادگاه‌های داخلی، دولت‌ها می‌توانند با تشریک مساعی و تحت شرایطی خاص به ویژه زمانی که جرم تروریستی و یا تأمین مالی آن جنبه فراملی یا بین‌المللی دارد، ظرفیت دادگاه کیفری بین‌المللی و یا دادگاه‌های موردی و منطقه‌ای را برای محاکمه مجرمان و تأمین عدالت و امنیت جهانی به کار گیرند.

کلیدواژه‌ها:

تأمین مالی تروریسم، تروریسم، دادگاه کیفری بین‌المللی، صلاحیت جهانی، صلاحیت قضایی.

برگرفته از رساله دکتری با عنوان «تأمین مالی تروریسم در اسناد بین‌المللی و سیاست جنایی ایران و مصر» دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده حقوق، تهران، ایران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

سیداحمد محمدی: تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش. باقر شاملو: اعتبارسنجی، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

محمدی، سید احمد و باقر شاملو. «صلاحیت قضایی رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم». مجله پژوهش‌های حقوقی جزا و جرم‌شناسی ۱۱، ش. ۲۱ (۱۵ شهریور، ۱۴۰۲): ۷-۳۲.

مقدمه

با توجه به خطر فزاینده اقدامات تروریستی و گسترش قابل توجه آن، تدابیر حقوقی فراوانی در دو بُعد بین‌المللی و داخلی برای مقابله با این جرایم اندیشیده شده است. کنوانسیون‌های بین‌المللی متعددی جرایم تروریستی را جرم‌انگاری نموده و بر لزوم اهتمام جدی کشورها نسبت به محاکمه و مجازات مجرمان این‌گونه جرایم تأکید نموده‌اند. علاوه بر این در اقدامی پیشگیرانه، تأمین مالی تروریسم به عنوان جرمی مستقل و یا اصطلاحاً جرم مانع جرم‌انگاری و از کشورها خواسته شده تا علاوه بر جرم‌انگاری آن در قوانین داخلی، برای محاکمه و مجازات مجرمان تدابیر لازم را اتخاذ نموده و همکاری لازم را داشته باشند.

با وجود این امروزه برخی از مجرمان به علت ناتوانی دولت‌ها در شناسایی و دستگیری آنها در زمان مناسب، متواری می‌شوند. در برخی موارد نیز دولت‌ها به این دلیل که اقدام مجرمانه مصالح و منافع آنها را هدف قرار نداده است، مصلحتی در مجازات مجرمان نمی‌بینند و تمایل ندارند در مسأله‌ای که ارتباطی به آنها ندارد درگیر شوند. در برخی موارد اقدامات تروریستی با هدف فشار آوردن به دولت‌ها برای آزادی همکاران و اعضای دربند صورت می‌گیرد، در این حالت دولتی که مجرمان جرایم تروریستی از جمله تأمین مالی آن را در اختیار دارد در واقع خود را در معرض خطر حمله آنها قرار داده است. لذا بسیاری از دولت‌ها تمایل چندانی به درگیری با گروه‌های تروریستی و بازداشت این‌گونه مجرمان ندارند و در نهایت این عوامل دست به دست هم داده و زمینه فرار بزهکاران را فراهم می‌کند.

عوامل دیگری همچون اعمال صلاحیت کیفری و تعیین دادگاه صالح برای رسیدگی به این‌گونه جرایم بر پیچیدگی کار می‌افزاید. ممکن است تأمین مالی تروریسم در قلمرو جغرافیایی کشوری ارتکاب یابد؛ مجرم تبعه کشوری دیگر باشد و منابع مالی نیز متعلق به کشور ثالث و در نهایت نیز اقدامات تروریستی علیه منافع کشوری غیر از این سه صورت گیرد. در چنین حالتی کدام کشور صلاحیت قضایی رسیدگی به جرم را خواهد داشت؟ کشوری که تأمین مالی در آن صورت گرفته یا کشوری که قربانی جرم است و یا کشوری که مجرم از تابعیت آن برخوردار است؟ هرچند موضوع جرم تأمین مالی تروریسم بی‌پیشینه نیست و در این خصوص مقالاتی به زبان فارسی نگاشته شده است، اما این نوشتارها اغلب به تحلیل قانون یا عناصر تشکیل‌دهنده جرم پرداخته‌اند و موضوع مهم صلاحیت قضایی رسیدگی به این جرم کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در این نوشتار تلاش شده موضوع صلاحیت کیفری رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم و دادگاه صالح برای رسیدگی به این جرم مورد واکاوی قرار گیرد.

۱- چالش‌های صلاحیت قضایی^۱

با مراجعه به سیاست تقنینی کشورها مشاهده می‌شود که کشورها در نحوه و گستره اعمال صلاحیت کیفری متفاوت هستند. اکثر کشورها صلاحیت کیفری خود را بر مبنای سرزمین قرار داده و در جهت حمایت از امنیت ملی از اصل صلاحیت سرزمینی^۲ بهره می‌برند. اصل صلاحیت سرزمینی با سابقه‌ترین و اساسی‌ترین اصل برای اجرای قوانین کیفری است که از زمان تشکیل دولت‌ها وجود داشته است.^۳ البته اصل فوق به علت فراملی شدن برخی جرایم به تدریج اعتبار سابق خود را از دست داده است و در دهه‌های اخیر تحولی اساسی در مفهوم صلاحیت رسیدگی کیفری ایجاد شده است.^۴

کشورهای دیگری وجود دارند که اصل صلاحیت شخصی^۵ را دنبال می‌کنند تا بدین وسیله صلاحیت کیفری را بر اتباع خویش در خارج از قلمرو جغرافیایی کشور توسعه دهند. صلاحیت شخصی اصلی تکمیلی است که برای جبران کاستی‌های جنبه منفی اصل صلاحیت سرزمینی پیش‌بینی شده و بر دو نوع است؛ صلاحیت شخصی فعال یا مثبت که بر اساس تابعیت بزهکار اعمال می‌شود و صلاحیت شخصی منفی یا منفعل که بر اساس تابعیت بزه‌دیده قابل احراز و اعمال است.^۶

برخی کشورها نیز اصل صلاحیت واقعی^۷ را ملاک قرار داده‌اند. اصل صلاحیت واقعی، گسترش صلاحیت تقنینی و قضایی کشور نسبت به جرایمی است که خارج از قلمرو حاکمیت ارتکاب یافته و به مصالح حیاتی و اساسی آن کشور صدمه زده است.^۸

در این میان برخی جرایم فارغ از مکان و زمان و تابعیت مجرم، جرایمی خطرناک علیه صلح و امنیت بین‌المللی به شمار می‌آیند و به جهت حفظ مصالح جامعه جهانی می‌بایست با آنها برخورد جدی و بدون

1. Jurisdiction

2. Territorial Jurisdiction

3. Eugene Kontorovich, Implementing Sosa v. Alvarez- Machain: What piracy Reveals About the Limits of the Alien Tort Statute, (80 Notre dame L. REV. 111, 2004), 71.

۴. محمد آشوری، آیین دادرسی کیفری، ج. ۲ (تهران: انتشارات سمت، چاپ ششم، ۱۳۸۴)، ۵۹.

5. Personal Jurisdiction

۶. علی خالقی و سید سجاد کاظمی، «تحلیلی بر صلاحیت دادگاه‌های ایران در رسیدگی به جرم دزدی دریایی»، مطالعات

حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۲ و ۳ (۱۳۹۴)، ۸۵.

doi: JQCLCS-201601-1089

7. Protective Jurisdiction

۸. حسن پوربافرانی، حقوق جزای بین‌الملل (تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۹۰)، ۱۲۱.

اغماض صورت گیرد. در این حالت لازم است کشورها اصل صلاحیت جهانی^۹ را مبنا قرار دهند. طبق این اصل کشورها می‌توانند حقوق کیفری خویش را نسبت به جرایمی که خارج از قلمرو آنها ارتکاب یافته است و منافع جامعه جهانی و اصول و مبانی حقوق بین‌الملل را به خطر می‌اندازد، اعمال نموده و به محاکمه و مجازات مجرمان بپردازند. صلاحیت جهانی بر پایه تعهدات عام‌الشمول عرفی و تعهدات ناشی از کنوانسیون‌ها و معاهدات بنا شده است. در عرصه حقوق بین‌الملل دولت‌ها متعهد به اجرای تعهدات عرفی و عام‌الشمول هستند. همچنین دولت‌هایی که به عضویت کنوانسیون‌های بین‌المللی درآمده‌اند نیز متعهد به اجرای تعهدات کنوانسیونی خود هستند.^{۱۰}

گوناگونی صلاحیت‌های کیفری و تفاوت کشورها در پذیرش هر کدام از این اصول، تعارض صلاحیت‌ها در رسیدگی به جرایم پیچیده از جمله جرم تأمین مالی تروریسم را به دنبال خواهد داشت. به طور کلی، دو چالش عمده در ارتباط با صلاحیت رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم خودنمایی می‌کند. چالش اول تعدد کشورهای صاحب صلاحیت در رسیدگی به این جرم است، به‌ویژه در مواردی که تأمین مالی تروریسم از ابعاد فراملی برخوردار باشد. به طور مثال در صورتی که بزه‌کاران و بزه‌دیدگان از تابعیت مختلف برخوردار باشند و جرم در کشور ثالثی علیه منافع کشوری دیگر ارتکاب یافته باشد، هر کدام از این کشورها بر اساس یکی از اصول صلاحیت سرزمینی، شخصی و یا واقعی صلاحیت رسیدگی به جرم را خواهند داشت و این مسأله به تعارض صلاحیت‌های کیفری خواهد انجامید؛

چالش دوم اعمال نشدن صلاحیت کیفری از سوی برخی کشورها است. در برخی موارد حتی زمانی که کشور صاحب صلاحیت کاملاً مشخص است، اراده سیاسی لازم برای تعقیب و محاکمه مجرمان وجود ندارد. تروریست‌ها اغلب می‌توانند این ترس را القا کنند که چنانچه بازداشت و یا پس از محاکمه زندانی شوند، بر ضد شهروندان کشوری که آنها را تحت تعقیب قرار داده است خشونت بیشتری روا خواهند داشت. این وظیفه بر عهده سازمان ملل متحد به عنوان نهادی بین‌المللی است که در تدوین اسناد بین‌المللی ذی‌ربط این مسأله را مورد توجه قرار داده و بکوشد تا یک‌به‌یک این مشکلات برطرف شود.^{۱۱}

9. Universal Jurisdiction

۱۰. باقر شاملو و سیداحمد سجادی «چالش‌های نظام حقوق بین‌الملل معاصر در مبارزه مؤثر با دزدی دریایی»، آموزه‌های حقوق کیفری ۱۵ (۱۳۹۷)، ۱۱۱.

۱۱. روزالین هیگنز، «حقوق بین‌الملل عام تروریسم» ترجمه زهرا کسمتی، در تروریسم تاریخ، جامعه‌شناسی، گفت‌مان، حقوق، گردآوری و ویرایش علیرضا طیب (تهران: نشر نی، ۱۳۸۲)، ۳۱۸ - ۳۱۷.

در کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط با تروریسم کوشش شده است تا صلاحیت کیفری لازم برای محاکمه و مجازات عوامل این‌گونه جرایم در نظر گرفته شود، اما با توجه به تفاوت کشورها در پذیرش هر کدام از اصول صلاحیت قضایی و دشواری دستیابی به صلاحیتی واحد، اغلب این کنوانسیون‌ها به اصل «استرداد یا محاکمه» به عنوان راه‌حلی برای جلوگیری از فرار مجرمان از مجازات و رفع تعارض صلاحیت‌های کیفری، پناه بسته‌اند.

طبق این اصل در صورتی که دولتی به هر دلیل از استرداد متهم امتناع نماید، لازم است فوراً در دادگاه‌های صالح و طبق قوانین داخلی خود، متهم را محاکمه نماید، گویی که جرم در قلمرو جغرافیایی آن کشور واقع شده است. عرف بین‌الملل و بسیاری از قراردادهای استرداد مجرمان اصل استرداد یا محاکمه را به رسمیت شناخته‌اند. در این میان توجه به اصل «ممنوعیت محاکمه مضاعف» نیز ضروری است. روشی که در عرصه بین‌الملل مورد پذیرش قرار گرفته حاکی از آن است در مواردی که دادگاه‌های ملی دو کشور نسبت به جرمی صلاحیت رسیدگی داشته باشند، در صورتی که یکی از دادگاه‌های ملی به آن جرم، رسیدگی و حکم صادر کرده باشد، دادگاه کشور دیگر مجاز به رسیدگی نخواهد بود. این مسأله در اسناد بین‌المللی به‌ویژه در بند ۷ ماده ۱۴ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مورد تأکید قرار گرفته است.^{۱۲}

هرچند اکثر کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط با تروریسم، صلاحیت سرزمینی کشورها را مقدم دانسته‌اند، اما در عین حال سایر اصول صلاحیت کیفری را نیز رد نکرده‌اند. بر این اساس کشوری که در آن تأمین مالی تروریسم اتفاق می‌افتد، خواه جرم علیه منافع خودش باشد خواه علیه منافع دیگر کشورها، صلاحیت پیگرد و محاکمه مجرمان را خواهد داشت. در صورت وجود تعارض میان صلاحیت کشور محل وقوع جرم و دیگر کشورها، از جمله کشور قربانی جرم و یا کشور متبوع متهمان، لازم است قاعده استرداد یا محاکمه مورد نظر کنوانسیون‌های بین‌المللی ملاک عمل قرار گیرد.

در صورت تمایل نداشتن کشورها به استرداد مجرمان، اهمیت مسأله تعیین صلاحیت کیفری رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم نمود بیشتری پیدا می‌کند. عدم استرداد مجرمان می‌تواند ناشی از دلایل مختلفی باشد. گاهی کشور محل دستگیری متهمان، جرم ارتكابی را از مصادیق جرایم سیاسی دانسته و با درخواست استرداد مخالفت می‌کند. یا ممکن است متهمان از اتباع کشور محل دستگیری باشند. در برخی موارد نیز ممکن است کشوری که مورد درخواست استرداد قرار گرفته، خود به طور

۱۲. آشوری، پیشین، ۵۲.

مستقیم یا غیرمستقیم در ارتکاب تأمین مالی تروریسم نقش داشته باشد. دولت‌ها ممکن است با اهداف سیاسی به صورت مستقیم و غیرمستقیم به گروه‌های تروریستی کمک کنند. برخی دولت‌ها از گروه‌های تروریستی به‌عنوان ابزار سیاست خارجی خود و در جهت تضعیف دشمنان استفاده می‌کنند. دلایل هرچه که باشد، عدم استرداد متهمان جرایم تأمین مالی تروریسم به کشورهای صاحب صلاحیت، محاکمه و مجازات آنها را با مشکل مواجه نموده و اجرای عدالت بر مبنای اصل استرداد یا محاکمه نیز امکان‌پذیر نخواهد بود. روشن است کشوری که بنا به دلایلی با درخواست استرداد مخالفت نموده، همان دلایل را برای معذوریت از محاکمه نیز به کار خواهد بست و یا ممکن است بر مبنای دلایل عدم استرداد، نسبت به مجرمان ارفاق روا دارد. این امر باعث اعمال تخفیف‌های بی‌مورد و در برخی موارد فرار مجرمان از مجازات خواهد شد.

به منظور جلوگیری از گریز مجرمان از مجازات، پذیرش اصل صلاحیت جهانی برای رسیدگی به جرایم بین‌المللی مهم همچون تأمین مالی تروریسم ضروری به نظر می‌رسد. این رویه پیش از این در مورد برخی جرایم بین‌المللی مهم اعمال شده است. برای نمونه طبق قانون خاص یا عهد بین‌المللی، مرتکبان جرایم بین‌المللی مهم از قبیل تروریسم و قاچاق مواد مخدر در هر کشوری یافت شوند، محاکمه خواهند شد.^{۱۳}

اصل صلاحیت جهانی بیانگر اتفاق نظر جامعه جهانی در اعلام انزجار از جرایمی است که در گوشه و کنار جهان ارتکاب می‌یابند و صرف‌نظر از تابعیت مجرم و قربانی و یا محل ارتکاب جرم احساسات تمامی جامعه بشری را جریحه‌دار می‌کند.^{۱۴} به همین دلیل است که چنین جرایمی وصف بین‌المللی پیدا نموده و جرم بین‌المللی نامیده می‌شوند. اصل صلاحیت جهانی به دولت‌ها اجازه تعقیب مرتکبان برخی جرایم خاص را می‌دهد حتی اگر میان دولت تعقیب‌کننده با جرم، مجرم و یا بزه‌دیده رابطه‌ای وجود نداشته باشد.^{۱۵} هدف از پذیرش صلاحیت جهانی جلوگیری از بی‌مجازات ماندن مرتکبان جرایم خطرناک است. با توجه به شدت خسارات ناشی از این‌گونه جرایم و مخاطره امنیت و ثبات جامعه بین‌المللی، لازم است که مرتکبان این‌گونه جرایم، مجرمان بین‌المللی معرفی شده و تمامی کشورها از صلاحیت کیفری

۱۳. آشوری، پیشین، ۵۲.

14. Joshua Michael Goodwin, "niversal Jurisdiction and the Pirate" *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 39(2006), 14.

15. Randal Kenneth, "Universal Jurisdiction under International Law", *Texas Law Review* (66) (1988), 785.

تعقیب و مجازات آنها برخوردار باشند.^{۱۶} در واقع پیام پذیرش صلاحیت جهانی آن است که هیچ جای امنی برای جنایت کاران در هیچ کشوری باقی نماند.^{۱۷} در جایی که مرتکبان جرایم خاص بر اساس اصول صلاحیت سرزمینی، شخصی و یا واقعی قابل تعقیب نباشند، اصل صلاحیت جهانی، این نقص را رفع نموده و صلاحیت دادگاه‌های یک کشور را به جرایم بین‌المللی توسعه می‌دهد. این اصل گامی مهم در جهت همکاری و همیاری کشورها در زمینه مبارزه با جرایم بین‌المللی و تأکیدی بر جهانی بودن حقوق کیفری می‌تواند باشد.

نگاهی به اسناد بین‌المللی مرتبط با تأمین مالی تروریسم نشان می‌دهد در این اسناد، شرایط و ضوابطی برای اعمال صلاحیت کیفری تعیین شده است. کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم^{۱۸} ضوابط صلاحیت قضایی را برای نهاد قضایی کشور طرف کنوانسیون مشخص نموده است. دولت‌های عضو در زمان تأیید، تصدیق یا پذیرش و پیوستن به کنوانسیون، لازم است دبیرکل سازمان ملل را از نوع صلاحیت قضایی که به کار خواهند بست، مطلع نمایند. در صورت بروز هرگونه تغییر نیز، دولت طرف موظف است فوراً دبیرکل سازمان ملل را از موضوع مطلع نماید.^{۱۹}

در صورتی که جرم در قلمرو سرزمین دولت طرف این کنوانسیون یا در کشتی حامل پرچم آن دولت یا در هواپیمایی که در زمان ارتکاب جرم طبق قانون این دولت ثبت شده باشد و یا اینکه جرم توسط یکی از اتباع دولت ارتکاب یافته باشد، لازم است دولت طرف این کنوانسیون تدابیر لازم برای اعمال صلاحیت قضایی خود در خصوص رسیدگی به جرایم مورد اشاره در ماده (۲) کنوانسیون^{۲۰} را انجام دهد.

16. G.Y. Jones, *The United Nations and Domestic Jurisdiction of States* (Cardiff University of Wales Press, 1979), 30.

۱۷. محمدعلی اردبیلی، حقوق بین‌الملل کیفری (گزیده مقالات ۲) (تهران: نشر میزان، ۱۳۹۰)، ۱۸.

۱۸. کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم در ۹ دسامبر ۱۹۹۹ به تصویب مجمع عمومی رسید. تا پیش از تصویب این کنوانسیون، ابزارهای حقوقی چندجانبه به صورت مشخص موضوع تأمین مالی تروریسم را مدنظر قرار نداده بودند. با توجه به اهمیت این مسأله و با شناخت ضرورت موجود، این کنوانسیون مطرح شد و به تصویب رسید و تاکنون مورد قبول و تصویب ۱۸۸ کشور قرار گرفته است. همین امر سبب شده است که کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم به عنوان یکی از موفق‌ترین پیمان‌های مبارزه با تروریسم تلقی شود.

۱۹. بند ۳ ماده ۷ کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم.

۲۰. ماده ۲ کنوانسیون اشعار می‌دارد: «هر فردی که در چهارچوب معنای این کنوانسیون جرمی مرتکب گردد هرگاه اگر به هر وسیله، مستقیم یا غیرمستقیم، غیرقانونی و عمدتاً آن پول‌ها را تهیه و یا جمع‌آوری کند به قصد آنکه تماماً یا بخشی از آن بایستی جهت انجام موارد ذیل صرف گردد و یا با علم به اینکه قرار است شرایط زیر مورد استفاده قرار گیرد:

بر اساس مفاد کنوانسیون در صورتی که هدف جرم یا نتیجه آن در قلمرو دولت طرف یا علیه یکی از اتباع آن و یا علیه اماکن دولتی یا عمومی مربوط به دولت و خارج از قلمرو سرزمین آن، همچون اماکن دیپلماتیک و یا کنسولگری‌های مربوط به آن دولت ارتکاب یابد و یا اینکه هدف از ارتکاب جرم اجبار آن دولت به انجام یا ترک عملی معین باشد، کنوانسیون به دولت‌های عضو اجازه می‌دهد تا صلاحیت قضایی خود را معمول دارند. همچنین در صورتی که جرم توسط فردی فاقد تابعیت که ساکن قلمرو سرزمین آن دولت است و یا در هواپیمایی که در اختیار آن دولت است ارتکاب یابد، دولت‌های طرف کنوانسیون اجازه اعمال صلاحیت قضایی را خواهند داشت.^{۲۱}

همچنین بر اساس مفاد کنوانسیون در صورتی که مجرم در قلمرو یکی از دولت‌های طرف کنوانسیون یافت شود و این دولت تمایلی به تحویل مجرم به سایر دولت‌های عضو صاحب صلاحیت نداشته باشد، لازم است جهت رسیدگی به جرم، تدابیر لازم برای اعمال صلاحیت قضایی خود را به کار بندد.^{۲۲} می‌توان گفت این مقرر کنوانسیون تأکیدی بر اصل محاکمه یا استرداد است و در واقع کشورها باید میان استرداد متهمان جرایم تأمین مالی تروریسم و یا محاکمه آنها یکی را برگزینند تا از این طریق راه بر فرار مجرمان از عدالت بسته شود.

الف) عملی که در چهارچوب شمول و طبق آنچه در یکی از پیمان‌های مندرج در ضمیمه تصریح گردیده، جرم محسوب می‌شود؛ یا

ب) هر اقدام دیگری که به قصد کشتن یا وارد آوردن جراحات شدید جسمانی به افراد غیرنظامی صورت پذیرد یا به هر فرد دیگری که سهم‌فعالی در خصومت‌ها طی منازعات مسلحانه نداشته باشد و در زمانی که قصد انجام چنین عملی از لحاظ ماهیتی یا محتوایی به قصد ارباب مردم یا وارد ساختن دولت یا یک سازمان بین‌المللی جهت انجام یا ممانعت از انجام هرگونه عملی باشد.»

(پیمان‌های مندرج در ضمیمه کنوانسیون عبارتند از: کنوانسیون مقابله با هواپیماریایی (لاسه) ۱۹۷۰، کنوانسیون جلوگیری از اعمال غیرقانونی علیه امنیت هوانوردی کشوری (مونترال) ۱۹۷۱، کنوانسیون پیشگیری و مجازات جرایم علیه اشخاص مورد حمایت بین‌المللی (نیویورک) ۱۹۷۳، کنوانسیون مقابله با گروگان‌گیری (نیویورک) ۱۹۷۹، کنوانسیون حفاظت فیزیکی از مواد هسته‌ای (وین) ۱۹۸۰، پروتکل مقابله با اعمال خشونت‌آمیز غیرقانونی در فرودگاه‌های غیرنظامی بین‌المللی (مونترال) ۱۹۸۸، کنوانسیون مقابله با اعمال غیرقانونی ضد ایمنی دریانوردی (رم) ۱۹۸۸، پروتکل مقابله با جرایم تروریستی بر ضد سکوه‌های ثابت واقع در فلات قاره (رم) ۱۹۸۸ و کنوانسیون سرکوب بمب‌گذاری تروریستی (نیویورک) ۱۹۹۷).

۲۱. بندهای ۱ و ۲ ماده ۷ کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم.

۲۲. بند ۴ ماده ۷ کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم.

در صورت تعدد کشورهای صاحب صلاحیت قضایی، کنوانسیون راهکاری نیز برای حل تعارض احتمالی اندیشیده است. در صورتی که بیش از یک کشور عضو در پی اعمال صلاحیت خود در رسیدگی به جرم تأمین مالی تروریسم برآیند، لازم است هماهنگی‌های لازم و مناسب در خصوص شرایط محاکمه و روش‌های معاضدت قضایی را با سایر کشورها صورت دهند.^{۲۳} در چنین حالتی کشورهای صاحب صلاحیت با هماهنگی و تشریک مساعی به جرم رسیدگی نموده و با معاضدت صورت گرفته ضمن جلوگیری از بی‌کیفر ماندن مجرمان از محاکمه مجدد نیز جلوگیری خواهد شد. علاوه بر این، کنوانسیون امکان اعمال هرگونه صلاحیت قضایی که دولت‌های عضو طبق قواعد حقوقی داخلی خود به کار می‌گیرند را نیز به شرط عدم تعارض با قوانین حقوق بین‌الملل به رسمیت شناخته است.^{۲۴}

در مجموع می‌توان گفت کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم با پذیرش اعتبار اصول چهارگانه صلاحیت سرزمینی، شخصی، واقعی و جهانی، صلاحیت قضایی کافی را به دولت‌ها اعطا کرده و بستر مناسبی برای تعقیب و محاکمه مجرمان جرایم تأمین مالی تروریسم فراهم نموده است. پذیرش اصول چهارگانه صلاحیت قضایی را در راستای پیشگیری از ایجاد خلأ قانونی ناشی از عدم انطباق ضوابط صلاحیت قضایی و جلوگیری از فرار مجرمان جرایم تأمین مالی تروریسم از عدالت، می‌توان ارزیابی نمود. هرچند تعدد اصول پذیرفته شده ممکن است به تداخل صلاحیت‌های قضایی دولت‌های مرتبط با جرم بینجامد و کنوانسیون نیز قاعده‌ای برای حل تعارض صلاحیت‌ها پیش‌بینی نکرده است؛ این مشکل را می‌توان از طریق توجه به اصل منع محاکمه مجدد و یا ایجاد هماهنگی میان کشورهای عضو صاحب صلاحیت رفع نمود.

در بُعد داخلی هرچند جمهوری اسلامی ایران تاکنون به کنوانسیون بین‌المللی مقابله با تأمین مالی تروریسم نپیوسته است، اما با تصویب قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم^{۲۵} اقدام به جرم‌انگاری تأمین مالی تروریسم به عنوان جرمی مستقل در حقوق کیفری نموده است. تصویب این قانون نقطه عطفی در جرم‌انگاری جرایم تروریستی، در حقوق داخلی ایران به شمار می‌آید. این قانون با فرض مقابله با تأمین مالی جرایم تروریستی، با به عرصه مقابله با کلیه مصادیق و ابعاد متنوع تروریسم گذاشته است. نگاهی به قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم نشان می‌دهد قانون‌گذار ایرانی در راستای مبارزه با جرم تأمین مالی

۲۳. بند ۵ ماده ۷ کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم.

۲۴. بند ۶ ماده ۷ کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم.

۲۵. قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم در ۱۳۹۴/۱۲/۲۲ تصویب و در ۱۳۹۷/۴/۳۱ اصلاح شد.

تروریسم، دو صلاحیت سرزمینی و واقعی را مورد توجه قرار داده است. طبق این قانون در مواردی که طبق معاهدات بین‌المللی لازم‌الاجرا برای ایران، رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم در صلاحیت هر کدام از کشورهای عضو معاهده باشد و متهم در ایران یافت شود، دادگاه‌های ایران صلاحیت رسیدگی خواهند داشت.^{۲۶} در صورتی که این جرایم خارج از کشور و علیه جمهوری اسلامی ایران یا سازمان‌های بین‌المللی مستقر در قلمرو ایران ارتکاب یابد، رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاه‌های کیفری یک تهران خواهد بود.^{۲۷} همان‌گونه که اشاره شد در حقوق کیفری ایران تنها دو اصل صلاحیت سرزمینی و صلاحیت واقعی برای رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم مدنظر قرار گرفته است. اکتفا به دو اصل فوق و بی‌توجهی به دو اصل صلاحیت شخصی و صلاحیت جهانی از نقاط ضعف قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم ایران به‌شمار می‌آید. ماهیت خطرناک جرم تأمین مالی تروریسم که علاوه بر امنیت داخلی کشورها صلح و امنیت بین‌المللی را نیز با خطر جدی روبه‌رو نموده است، می‌طلبد تا ظرفیت‌های بیشتری در جهت اعمال صلاحیت کیفری برای رسیدگی به این جرم به کار گرفته شود. پذیرش اصول چهارگانه صلاحیت قضایی در قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، ضمن آنکه انطباق بیشتری با رویکرد اسناد بین‌المللی به‌ویژه کنوانسیون بین‌المللی مقابله با تأمین مالی تروریسم به دنبال دارد، جدیت جمهوری اسلامی ایران در مبارزه با این‌گونه جرایم را نیز نشان خواهد داد.

۲- صلاحیت دادگاه‌های داخلی و بین‌المللی

تعیین دادگاه صالح از جمله مسائل اساسی در روند رسیدگی به جرم و اتخاذ واکنش مناسب نسبت به آن است. اهمیت این مسأله در رسیدگی به جرایم بین‌المللی بیشتر خودنمایی می‌کند. آن‌گونه که از متن کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم برمی‌آید، تأمین مالی تروریسم نیز به دلیل برخورداری از همین بُعد بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته است. از این‌رو موضوع صلاحیت دادگاه رسیدگی‌کننده به تأمین مالی تروریسم حائز اهمیت است. در ادامه صلاحیت دادگاه‌های داخلی و بین‌المللی برای رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۱. صلاحیت دادگاه‌های داخلی

اگر جرم تأمین مالی تروریسم کاملاً داخلی باشد، بدین معنی که عناصر و نتیجه جرم داخل قلمرو یک

۲۶. ماده ۱۱ قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم.

۲۷. ماده ۱۲ قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم.

کشور شکل گرفته باشد، دادگاه‌های داخلی آن کشور بر اساس اصل صلاحیت سرزمینی، صلاحیت رسیدگی به جرم را دارند. بر همین اساس دستگاه قضایی کشور به تعقیب اعمالی که بر اساس قوانین داخلی و یا اسناد بین‌المللی از مظاهر و مصادیق تأمین مالی تروریسم است، خواهد پرداخت. در صورتی که جرم تأمین مالی تروریسم از بُعد بین‌المللی برخوردار باشد، یعنی برخی از عناصر و یا نتیجه جرم خارج از قلمرو جغرافیایی یک کشور محقق شود، طبق قوانین کیفری داخلی و اسناد بین‌المللی از جمله کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم و بر اساس توافق‌نامه‌های دو یا چندجانبه کشورها در خصوص معاضدت قضایی و استرداد مجرمان، باز هم امکان تحقق صلاحیت و رسیدگی به جرم توسط دادگاه‌های داخلی کشور فراهم است.

کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم همچون اکثر کنوانسیون‌های بین‌المللی، کشورهای عضو را ملزم نموده در صورتی که اقدام به استرداد متهمان نمی‌کنند، به محاکمه آنها بپردازند. این اقدام در واقع پایبندی به همان اصل «استرداد یا محاکمه» است که برای تضمین مجازات مجرمان پیش‌بینی شده است.

سازمان ملل متحد در بسیاری از اسناد خود بر اهمیت این اصل در مبارزه با تأمین مالی تروریسم تأکید نموده است.^{۲۸} برای نمونه در قطعنامه شماره ۱۴۵۶ شورای امنیت مورخ ۲۰۰۳/۱/۲۰ به صراحت این موضوع مورد اشاره قرار گرفته است که بر اساس حقوق بین‌الملل و بر پایه اصل «استرداد یا محاکمه» کشورهای عضو موظفند حامیان مالی، گردانندگان، مرتکبان و یا پناه‌دهندگان به تروریسم را مسترد و یا محاکمه نمایند.

پیش‌تر اشاره شد پذیرش اصل صلاحیت جهانی ازجمله موضوعاتی است که اهمیت آن در بحث نقش و جایگاه محاکم داخلی در رسیدگی به تروریسم و سایر جرایم بین‌المللی آشکار می‌شود. این اصل را می‌توان به عنوان ابزار و زمینه‌ای مناسب برای مبارزه با جرایم خطرناک و در جهت بسط عدالت کیفری بین‌المللی به کار بست. به استناد اصل صلاحیت جهانی، دادگاه‌های داخلی می‌توانند بدون نیاز به کسب

۲۸. نك: قطعنامه‌های شماره ۱۴۵۵ به تاریخ ۲۰۰۳/۱/۱۷ و قطعنامه شماره ۱۴۵۲ به تاریخ ۲۰۰۲/۱۲/۲۰، در خصوص تهدیدات ناشی از اقدامات تروریستی علیه صلح و امنیت جهانی که به موجب فصل هفتم صادر شده‌اند. همچنین بسیاری از قطعنامه‌های مجمع عمومی سازمان ملل به‌طور مثال قطعنامه شماره ۴۲/۵۹ در خصوص پیشگیری از جرم و عدالت کیفری به تاریخ ۱۹۸۷/۱۲/۷ و قطعنامه شماره ۴۹/۶۰ در خصوص تدابیر لازم برای سرکوب تروریسم بین‌المللی به تاریخ ۱۹۹۴/۱۲/۹.

اجازه از مراجع بین‌المللی، متهمان به ارتکاب نقض حقوق بین‌الملل را محاکمه نمایند.^{۲۹} لذا پذیرش این اصل برای مقابله با جرایم تأمین مالی تروریسم که امروزه تهدیدی آشکار علیه صلح و امنیت بین‌المللی به شمار می‌آیند بسیار حائز اهمیت است. البته توسعه صلاحیت دادگاه‌های داخلی در رسیدگی به جرایم بین‌المللی می‌تواند نگرانی‌هایی همچون خروج از قواعد و ضوابط حقوقی و قضایی صرف و افتادن در دام برخوردهای سیاسی را به همراه داشته باشد.

با وجود فراهم بودن این بستر مناسب متأسفانه مشاهده می‌شود پرونده دادگاه‌های داخلی کشورهای مختلف در رسیدگی به جرایم تروریستی از جمله تأمین مالی تروریسم چندان درخشان نیست. کاهلی دولت‌ها در مقابله با این جرم اغلب ناشی از ملاحظات سیاسی است. در برخی موارد ارتکاب جرایم تروریستی از جمله تأمین مالی تروریسم از جانب دولت‌ها و یا با مشارکت آنها صورت می‌پذیرد، لذا عدم جدیت دولت‌ها در رسیدگی به این جرایم می‌تواند ناشی از تمایل نداشتن کشورهای بزرگ به پیگرد عوامل خویش باشد. امتناع کشورهای کوچک از محاکمه متهمان جرایم تروریستی را می‌توان ناشی از هراس آنها از تیرگی روابط با کشورهای بزرگ و یا ترس از در معرض خطر قرار گرفتن منافع و یا امنیت داخلی دانست.

افزون بر آنچه گفته شد بحث مصونیت‌های دیپلماتیک نیز یکی دیگر از موانع پیش روی همکاری‌های بین‌المللی در فرآیند رسیدگی به جرایم بین‌المللی است. بعید است دولت‌هایی که در خصوص جرایم بین‌المللی مسؤول هستند اقدام به تحویل مقامات خود و یا رسیدگی به اتهامات آنان نمایند و حتی بر فرض چنین اقدامی، نمی‌توان انتظار رسیدگی عادلانه‌ای داشت. لذا مسؤولیت رسیدگی بر عهده کشور ثالث یا نهادهای بین‌المللی قرار خواهد گرفت. در چنین حالتی موضوع مصونیت مقامات نمود بیشتری می‌یابد و می‌توان پیش‌بینی کرد که بیشتر مقامات کشورهای کوچک و ضعیف مورد تعقیب قرار خواهند گرفت تا قدرت‌های بزرگ. در این خصوص برداشت‌هایی که از ماده ۹۸ اساسنامه^{۳۰} دادگاه

۲۹. اردبیلی، پیشین، ۱۸.

۳۰. ماده ۹۸ بیان می‌دارد:

۱- دادگاه نمی‌تواند درخواست همکاری یا تسلیمی را به جریان اندازد که در آن از کشور تقاضاشونده درخواست شود در ارتباط با آن کشور یا مصونیت سیاسی یک شخص یا دارایی یک کشور ثالث، برخلاف تعهداتش نسبت به قوانین بین‌المللی عمل نماید، مگر آنکه دادگاه بتواند ابتدا ابتدا همکاری آن کشور ثالث برای اعراض از حق مصونیت خود را جلب نماید.

۲- دادگاه نمی‌تواند درخواست تسلیمی را به جریان اندازد که در آن از کشور تقاضاشونده درخواست شود برخلاف تعهداتش نسبت به توافق بین‌المللی که به موجب آن رضایت کشور تحویل‌دهنده برای تسلیم شخص به آن دولت یا به دادگاه لازم

کیفری بین‌المللی می‌شود نیز مزید بر علت است. متن این ماده به‌گونه‌ای تنظیم شده که گویی استثنایی برای استرداد متهمان دارای مصونیت در نظر گرفته شده و بر اساس آن دادگاه استرداد و رسیدگی به اتهامات افراد دارای مصونیت را منوط به رضایت کشور متبوعشان و همکاری در ارتباط با اعراض از حق مصونیت و ابراز رضایت برای تسلیم شدن دانسته است. دولت آمریکا نیز با بهره‌گیری از متن بند ۲ ماده ۹۸ اقدام به انعقاد موافقت‌نامه‌های دوجانبه در خصوص عدم استرداد اتباع یا اشخاص تحت حاکمیت خود نموده است که به موافقت‌نامه‌های ماده ۹۸ مشهور هستند. باید در نظر داشت که بند ۲ ماده ۹۸ در مقام تجویز انعقاد موافقت‌نامه‌هایی که استرداد فردی به کشور ثالث را پیش‌بینی می‌کند، نیست. چراکه موضوع و هدف اساسنامه دولت‌های عضو را از انعقاد موافقت‌نامه‌ای که هدف یا نتیجه آنها بی‌کیفری مجرمان باشد، بازمی‌دارد. از این رو کشورهای امضاکننده باید از انعقاد موافقت‌نامه دوجانبه‌ای که ممکن است با اساسنامه مغایر باشد، خودداری کنند.^{۳۱}

علاوه بر این، چنین برداشتی از ماده ۹۸ اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی، برخلاف عبارت قطعی ماده ۲۷ اساسنامه^{۳۲} است. این ماده آشکارا از عدم تأثیر مصونیت‌ها و سمت رسمی افراد بر صلاحیت دادگاه و فرآیند رسیدگی به جرایم سخن می‌گوید. اجرای اساسنامه را نسبت به همه افراد بدون در نظر گرفتن سمت رسمی آنان و بدون هیچ‌گونه تبعیضی یادآور می‌شود و مصونیت یا قواعد شکلی ویژه‌ای که به موجب حقوق داخلی یا حقوق بین‌المللی در مورد مقامات رسمی اجرا می‌شوند را مانع اعمال صلاحیت دادگاه نمی‌داند.

است، عمل نماید، مگر آنکه دادگاه بتواند ابتدا همکاری کشور تحویل‌دهنده را به منظور اعلام رضایت برای تسلیم شخص جلب نماید.

۳۱. جیمز کراوفورد، فیلیپ ساندز و رالف وایلد «اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری و موافقت‌نامه‌های دوجانبه مورد درخواست ایالات متحده آمریکا بر اساس بند ۲ ماده ۹۸»، ترجمه علی صابری تولایی و سیدحمید شاهچراغ، ویرایش ترجمه مهرداد رایجیان اصلی، مجله حقوقی دادگستری، ۵۵، (۱۳۸۵)، ۱۵۷.

۳۲. ماده ۲۷ بیان می‌دارد:

- این اساسنامه نسبت به همه افراد بدون در نظر گرفتن سمت رسمی آنان و بدون هیچ‌گونه تبعیض اجرا خواهد شد. به‌طور مشخص سمت رسمی رئیس دولت، یک عضو دولت یا مجلس، نماینده انتخاباتی یا نماینده یک دولت به هیچ‌وجه یک شخص را از مسؤولیت کیفری که به موجب این اساسنامه بر عهده دارد معاف نخواهد کرد. همچنان که وجود سمت‌های مذکور به تنهایی علتی برای تخفیف مجازات نخواهد بود.

- مصونیت یا قواعد شکلی ویژه‌ای که به موجب حقوق داخلی یا حقوق بین‌المللی در مورد مقامات رسمی اجرا می‌شوند، موجب نمی‌گردند که دیوان نتواند صلاحیتش را نسبت به اشخاص اعمال نماید.

در خصوص اهمیت دادگاه‌های داخلی باید به این نکته توجه نمود که بر اساس حقوق بین‌الملل و طبق توافق‌نامه‌ها و مبانی و اصول عرفی موجود، دادگاه‌های داخلی جایگاه اول و اساسی را در رسیدگی به جرایم دارند و دادگاه‌های بین‌المللی همواره مکمل سیستم قضایی داخلی خواهند بود، نه جایگزین آنها.^{۳۳} اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی نیز بر همین مبنا تنظیم شده و بر این اساس صلاحیت دادگاه بین‌المللی کیفری، مکمل صلاحیت‌های کیفری داخلی است. این مطلب به وضوح از دیباچه و ماده ۱ اساسنامه دادگاه استنباط می‌شود و علاوه بر آن در قسمت ج از بند ۱ ماده ۱۷ اساسنامه نیز مورد تأکید قرار گرفته است. در این اساسنامه اصل بر صلاحیت محاکم ملی است و اصل ممنوعیت محاکمه مضاعف نیز مورد پذیرش قرار گرفته است. بر همین اساس در مواردی که مرتکب جرم در محاکم ملی محاکمه شده و یا در حال رسیدگی باشد، محاکمه او از سوی دادگاه بین‌المللی ممنوع است.^{۳۴}

در بُعد داخلی نگاهی به حقوق کیفری ایران نشان می‌دهد که قانون‌گذار ایرانی صلاحیت کافی برای رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم را به دادگاه‌های داخلی ایران داده است. بر اساس مفاد قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، رسیدگی به تأمین مالی تروریسم در صلاحیت دادگاه‌های کیفری یک مرکز استان است.^{۳۵} این مقرر ناظر به جرایمی است که در داخل کشور ارتکاب یافته باشد. در این حالت اصل صلاحیت سرزمینی ملاک عمل قرار گرفته و رسیدگی به دادگاه‌های کیفری یک استان سپرده شده است؛ اما در صورتی که جرم تأمین مالی تروریسم در خارج از کشور، علیه ایران یا سازمان‌های بین‌المللی موجود در قلمرو ایران ارتکاب یابد، رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاه‌های کیفری یک تهران خواهد بود.^{۳۶} در اینجا صلاحیت رسیدگی به جرایمی که در خارج از کشور علیه منافع ایران ارتکاب یافته است بر اساس اصل صلاحیت واقعی و صلاحیت رسیدگی به جرایمی که در داخل کشور علیه سازمان‌های بین‌المللی صورت گرفته بر اساس اصل صلاحیت سرزمینی به دادگاه کیفری یک تهران واگذار شده است. در واقع قانون‌گذار ایرانی با این کار ضمن پذیرش دو اصل صلاحیت سرزمینی و صلاحیت واقعی، میان جرایم تأمین مالی ارتکاب‌یافته در داخل کشور و جرایم ارتکاب‌یافته در خارج از کشور و یا علیه

۳۳. محمود شریف بسینوی، تقییم النظام الاساسي للمحکمه الجنائيه الدوليه، (القاهره: دار المستقبل العربي، اللجنه الدوليه لصليب الاحمر، الطبعة الاولى، ۲۰۰۰)، ۴۵۲.

۳۴. آشوری، پیشین، ۶۱.

۳۵. ماده ۹ قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم.

۳۶. ماده ۱۲ قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم.

سازمان‌های بین‌المللی مستقر در داخل کشور، تفکیک قائل شده است.

۲-۲- امکان‌سنجی احراز صلاحیت دادگاه کیفری بین‌المللی

محاکمه مرتکبان جرایم تأمین مالی تروریسم به‌ویژه زمانی که از ابعاد بین‌المللی برخوردار باشد، با سختی‌های فراوانی همراه است. شاید مهم‌ترین دشواری، مسأله تعیین دادگاه کیفری صالح برای رسیدگی به این جرایم باشد. در اینجا این پرسش به میان می‌آید که آیا دادگاهی بین‌المللی برای رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم به‌ویژه زمانی که از ابعاد بین‌المللی برخوردارند، وجود دارد؟ پاسخ منفی است. از این رو وضع قواعد حقوقی و بسترسازی مناسب برای محاکمه و مجازات مرتکبان این‌گونه جرایم به‌ویژه زمانی که با حمایت دولت‌ها و مباشرت اشخاص حقیقی ارتکاب یافته باشد، ضروری به نظر می‌رسد.

هرچند پیشنهاد‌های فراوانی برای اضافه نمودن جرایم تروریستی در قلمرو صلاحیت دادگاه کیفری بین‌المللی ارائه شد، اما این پیشنهادها نظر موافق تمام اعضا را جلب ننمود و برخی با آن به مخالف پرداختند. در نتیجه جرایمی که از آنها به جرایم بین‌المللی عرفی تعبیر می‌شود در صلاحیت رسیدگی دادگاه قرار گرفتند و بدین ترتیب جرایم مهمی مانند تروریسم و قاچاق مواد مخدر در دایره شمول صلاحیت دادگاه کیفری بین‌المللی قرار نگرفتند.^{۳۷} هرچند تروریسم هنوز به‌عنوان جرمی علیه بشریت شناخته نشده است، اما در بند ۹ ماده ۷ اساسنامه دادگاه در مقام بیان جرایم علیه بشریت و برای شمردن پاره‌ای از جرایم به طور خاص عنوان «سایر اعمال غیرانسانی» آمده است که زمینه را برای جرم‌انگاری رفتارهای مختلف بر پایه عرف باز گذاشته است و در واقع زمینه اعمال نظر و قیاس را برای دادرسی ایجاد نموده است تا رفتارهایی را که در خصوص جرم بودن آنها رویه قطعی دولت‌ها قابل احراز نیست با قیاس و توسل به یک یا دو رویه بین‌المللی جرم قلمداد کند.

جرایم تروریستی می‌توانند از مصادیق اعمال غیرانسانی مورد نظر ماده ۷ باشند. اقدامات تروریستی همه مشخصات جرایم در حق بشریت همچون بزرگی و شدت بسیار زیاد حمله، هدف قرار دادن غیرنظامیان، عملکرد گسترده یا سازمان‌یافته، اهانت نسبت به همه انسان‌ها و جریحه‌دار کردن وجدان بشریت را در خود جای داده است. حقوق‌دان مطرحی همچون آنتونیو کاسسه^{۳۸} با اطمینان ادعا می‌کند که دست‌کم تروریسم فراملی، تروریسم مورد حمایت دولت و تروریسمی که دولت آن را نادیده می‌گیرد را

۳۷. آشوری، پیشین، ۶۲.

38. Robert Badinter

باید جرمی بین‌المللی دانست.^{۳۹} همچنین حقوق دانان برجسته‌ای همچون روبر بادینته^{۴۰} وزیر دادگستری فرانسه، کوفی عنان دبیر کل سازمان ملل متحد و مری رابینسون^{۴۱} کمیسر عالی حقوق بشر سازمان ملل، حادثه یازده سپتامبر را جرمی در حق بشریت دانسته‌اند.^{۴۲}

هرچند طبق بند ۱ ماده ۵ اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی صلاحیت این دادگاه محدود به موضوعات نسل‌زدایی، جنایات علیه بشریت، جنایات جنگی و تجاوز است و از طرفی جرایم تروریستی در صلاحیت دادگاه‌های خاص همچون دادگاه کیفری بین‌المللی یوگوسلاوی و دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا، نیز قرار نداشته است؛ اما با تمام این استدلال‌ها باز هم در برخی حالات و شرایط این امکان وجود دارد که دادگاه کیفری بین‌المللی برخی از مرتکبان جرایم تروریسم و تأمین مالی آن را تحت تعقیب قرار دهد. در اوضاع کنونی جهان و با توجه به جهانی شدن ارتباطات و بسیاری دیگر از امور حیات بشری همچون تجارت، اقتصاد و علوم مختلف، نمی‌توان نسبت به جهانی شدن عدالت کیفری، خصوصاً در رابطه با جرایم خطرناک از جمله تأمین مالی تروریسم بی‌تفاوت بود. در وضعیت فعلی رسیدگی به جرایم تأمین مالی تروریسم در دادگاه کیفری بین‌المللی در صورتی امکان تحقق پیدا می‌کند که جرم ارتكابی علاوه بر ماهیت تروریستی، تحت عنوان یکی از جرایم مندرج در صلاحیت دادگاه نیز قرار گیرد و از این طریق تأمین مالی آن مشمول صلاحیت دادگاه شود. جرم تروریستی در بعضی حالات می‌تواند جرم جنگی، نسل‌زدایی و حتی جرم ضد بشریت باشد. در این حالت دادگاه کیفری بین‌المللی می‌تواند این اقدام را تحت عنوان یکی از جرایم فوق که طبق اساسنامه در صلاحیت دادگاه است، تحت تعقیب قرار دهد. مثلاً در صورتی که دولتمردان کشوری اقدام به کشتار برخی اعضای یک گروه مخالف نمایند و این کار با هدف ارعاب سایر مخالفان و وادار نمودن آنها به عدم مخالفت با نظام حکومتی صورت گیرد، این رفتار از سویی جرمی تروریستی خواهد بود، چون با هدف ایجاد رعب و وحشت میان عامه مردم صورت گرفته است و از سویی جرم کشتار (نسل‌زدایی)^{۴۳} نیز هست و در صلاحیت دادگاه کیفری بین‌المللی قرار

۳۹. آنتونیو کاسسه، «حمله تروریستی به مرکز تجارت جهانی و برهم خوردن برخی مقوله‌های تعیین‌کننده حقوق بین‌الملل»، ترجمه زهرا کسمتی در تروریسم تاریخ، جامعه‌شناسی، گفتمان، حقوق، گردآوری و ویرایش علیرضا طیب (تهران: نشر نی، ۱۳۸۲)، ۳۵۸.

40. Robert Badinter

41. Mary Robinson

۴۲. همانجا.

43. Genocide

می‌گیرد.

در حالتی دیگر در صورتی که حکومتی برای گسترش هیمنه و استقرار نظام خود به آزار و شکنجه شهروندان روی آورد، این رفتار مشمول کنوانسیون مبارزه با شکنجه و دیگر رفتارها و مجازات‌های بی‌رحمانه و ضد انسانی و تحقیرکننده^{۴۴} خواهد بود و به عنوان جرمی ضد بشری در صلاحیت دادگاه کیفری بین‌المللی قرار می‌گیرد.^{۴۵} در عین حال، این اقدام تروریستی نیز خواهد بود چراکه با هدف ایجاد رعب و وحشت به منظور گسترش سلطه نظام صورت گرفته است. برای نمونه در سال ۱۹۹۸ دادگاه اسپانیایی ژنرال پینوشه^{۴۶} رئیس جمهور سابق شیلی را به خاطر ارتکاب قتل، شکنجه، ناپدیدسازی، بازداشت‌های غیرقانونی و کوچ اجباری افراد که به صورت سازمان‌یافته در شیلی و خارج از آن ارتکاب یافته بود، تحت تعقیب قرار داد. دادگاه اقدامات انجام شده را جرایم نسل‌زدایی و تروریسم معرفی کرد. با این استدلال که هدف نهایی ژنرال پینوشه از ارتکاب این جرایم که توسط دستگاه‌های حکومتی شیلی و با هماهنگی دولت‌های دیگر انجام گرفته بود، ترساندن مخالفان و در نهایت سرکوب مخالفت‌های آنان و استوار نمودن پایه‌های حکومت خویش بوده است.^{۴۷} از نظر دادگاه، پینوشه و دیگر افسران نظامی همکار او برای رسیدن به اهداف خود مرتکب اقدامات تروریستی شده‌اند. در نهایت نیز دادگاه در حکم صادره اتهامات مربوط به تروریسم را به طور مستقل مبنای صلاحیت شناخته است.^{۴۸}

جرایمی همچون ناپدیدسازی اجباری اشخاص^{۴۹} و نقض قوانین جنگ^{۵۰} نیز هنگامی که با هدف گسترش رعب و وحشت میان شهروندان عادی جهت نیل به اهدافی سیاسی ارتکاب یابند، توسط دادگاه کیفری بین‌المللی می‌توانند مورد تعقیب قرار گیرند.

بر اساس آنچه آمد در صورتی که جرایم تروریستی در صلاحیت دادگاه کیفری بین‌المللی قرار گیرد، به تبع آن تأمین مالی تروریسم را نیز می‌توان به عنوان معاونت و تمهید برای ارتکاب جرم تروریستی در

۴۴. این کنوانسیون در تاریخ ۱۰ دسامبر ۱۹۸۴ در مجمع عمومی سازمان ملل به تصویب رسید.

۴۵. بند ۱ از ماده ۷، اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی.

46. Pinochet

۴۷. احمدحسین سويدان، الإرهاب الدولي في ظل المتغيرات الدولية (بيروت: منشورات الحلبي الحقوقية، ۲۰۰۵)، ۹۹.

۴۸. مایکل باپرز، «دعوی پینوشه معجونی از حقوق و سیاست»، ترجمه محمدجواد میرفرخانی، مجله حقوقی بین‌المللی، ۲۵ (۱۳۷۹)، ۱۴۵.

۴۹. قسمت (۱) بند ۲ از ماده ۷، اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی.

۵۰. بند ۱ از ماده ۸ اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی.

قلمرو صلاحیت دادگاه کیفری بین‌المللی گنجانند.

برای این منظور از بستر مفهوم «مسئولیت مجرمانه مشترک» می‌توان بهره برد. این مفهوم یکی از مصادیق مسئولیت مجرمانه در حقوق بین‌الملل کیفری است. این مفهوم به طور صریح نخستین بار در شعبه تجدیدنظر دادگاه یوگسلاوی سابق در سال ۱۹۹۹ و در پرونده تادیچ^{۵۱} مطرح شد^{۵۲} و پس از آن نیز توسط دادگاه‌های بین‌المللی استفاده شد. بر اساس این نوع مسئولیت تمامی شرکت‌کنندگان در یک طرح مجرمانه ممکن است برای جرایم ارتكابی توسط تمامی اعضای آن گروه ولو آنکه خود دخالت مستقیم در آن نداشته باشند، مسؤول شناخته شوند.

اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی به عنوان سندی مهم در عرصه حقوق بین‌الملل کیفری مشتمل بر مقرراتی راجع به مسئولیت جمعی است. در قسمت د بند ۳ از ماده ۲۵ به این نوع مسئولیت اشاره شده است.^{۵۳}

این ماده که به بیان فعالیت مجرمانه گروهی از اشخاص با هدف مشترک می‌پردازد، کاملاً با مفهوم مسئولیت کیفری مشترک تناسب دارد. تأمین مالی تروریسم را نیز می‌توان تحت عنوان تسهیل، همکاری و مساعدت برای ارتكاب جرم تروریستی، بر مبنای مسئولیت کیفری مشترک در دادگاه کیفری بین‌المللی تحت تعقیب قرار داد.

نتیجه‌گیری

حقوق کیفری به موازات روابط و مناسبات انسانی با سرعت فراوان در حال جهانی‌شدن است و اصل صلاحیت جهانی نیز به سرعت در حال توسعه است. برای جلوگیری از فرار مجرمان از مجازات و برای عبور از موانع و معذوریت‌های سیاسی که اجرای قاعده استرداد یا محاکمه را با دشواری روبه‌رو نموده است، پذیرش اصل صلاحیت جهانی نسبت به جرایم بین‌المللی مهم همچون تأمین مالی تروریسم ضروری به نظر می‌رسد. همچنین با توجه به تهدید فزاینده این‌گونه جرایم و مخاطره امنیت و ثبات جامعه

51. Tadic

۵۲. حسین میرمحمدصادقی، دادگاه کیفری بین‌المللی (تهران: نشر دادگستر، ۱۳۸۳)، ۱۶۶.

۵۳. بند ۳ ماده ۲۵ اساسنامه بیان می‌دارد: مطابق این اساسنامه یک شخص مسئولیت کیفری دارد و در ارتباط با جرمی که در صلاحیت دیوان است مجازات خواهد شد هر گاه وی: ... د- به منظور تسهیل ارتكاب جرم، کمک، همکاری یا هر نوع مساعدتی برای ارتكاب جرم یا تلاش برای ارتكاب جرم نموده است. تهیه ابزار جرم نیز به منزله مساعدت برای ارتكاب جرم خواهد بود.

بین‌المللی، لازم است که مرتکبان این‌گونه جرایم، مجرمان بین‌المللی معرفی شده و تمامی کشورها از صلاحیت کیفری تعقیب و مجازات آنها برخوردار باشند. در صورت پذیرش اصل صلاحیت جهانی نسبت به جرایم تأمین مالی تروریسم، دادگاه‌های داخلی نیز برای محاکمه متهمان این جرایم بسیار کارآمدتر خواهند شد. محاکمه و مجازات مرتکبان این جرایم خطرناک در دادگاه‌های موردی، منطقه‌ای و یا دادگاهی بین‌المللی، به‌ویژه زمانی که با حمایت دولت‌ها ارتکاب یافته باشند نیز می‌تواند راه‌حل مناسبی برای برون‌رفت از معضل فرار مجرمان و در نهایت روشی مناسب برای مقابله با جرایم تروریستی باشد. پیش‌بینی صلاحیت بین‌المللی در رسیدگی به این جرایم همچنین راه را بر اقدامات یک‌جانبه قدرت‌های بزرگ خواهد بست. هرچند کاستی‌های موجود، توانسته‌اند عملکرد دادگاه کیفری بین‌المللی در قبال جرایم تروریستی را مختل و کارایی آن را محدود نمایند، لیکن غلبه بر آنها چندان محال به نظر نمی‌رسد. البته این مهم در صورتی محقق خواهد شد که کشورهایی که تاکنون به عضویت این دادگاه در نیامده‌اند، خصوصاً کشورهای قربانی تروریسم به عضویت دادگاه درآمده تا پس از آن بتوانند نسبت به ارائه پیشنهاد تعدیل اساسنامه و درج جرایم تروریستی در صلاحیت دادگاه اقدام نمایند. با گنجاندن جرم تأمین مالی تروریسم در دایره صلاحیت دادگاه کیفری بین‌المللی، چه به‌عنوان جرمی مستقل و چه با بهره‌گیری از مبنای مسؤولیت کیفری مشترک و تحت عنوان معاونت و تمهید برای ارتکاب جرم تروریستی، می‌توان با تکیه بر صلاحیت تکمیلی یا مضاعف بستر مناسبی برای رسیدگی به این جرم فراهم آورد.

فهرست منابع

- الف) منابع فارسی
- اردبیلی، محمدعلی. حقوق بین‌الملل کیفری (گزیده مقالات ۲)، چاپ اول. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۰.
 - آشوری، محمد. آیین دادرسی کیفری، جلد ۲. چاپ ششم. تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۴.
 - بایرز، مایکل. «دعوی پینوشه معجونی از حقوق و سیاست»، مترجم محمدجواد میرفخرایی، مجله حقوقی بین‌المللی ۲۵ (۱۳۷۹) ۸۵-۱۵۶.
 - پوربافرانی، حسن. حقوق جزای بین‌الملل. چاپ سوم. تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۹۰.
 - خالقی، علی و سیدسجاد کاظمی. «تحلیلی بر صلاحیت دادگاه‌های ایران در رسیدگی به جرم دزدی دریایی». مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی ۲ و ۳ (۱۳۹۴): ۷۱-۹۰.
- doi: JQCLCS-201601-1089
- شاملو، باقر و سیداحمد سجادی. «چالش‌های نظام حقوق بین‌الملل معاصر در مبارزه مؤثر با دزدی دریایی»، آموزه‌های حقوق کیفری ۱۵ (۱۳۹۷) ۹۳-۱۲۶.
 - قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، مصوب ۱۳۹۴، دسترسی در ۱۴۰۰/۷۰/۲۱ <https://rc.majlis.ir/fa/law/show957695/>
 - کاسسه، آنتونیو. «حمله تروریستی به مرکز تجارت جهانی و برهم خوردن برخی مقوله‌های تعیین‌کننده حقوق بین‌الملل»، ترجمه زهرا کسمتی، در تروریسم تاریخ، جامعه‌شناسی، گفتمان، حقوق، گردآوری و ویرایش علیرضا طیب. تهران، نشر نی، ۱۳۸۲.
 - کراوفورد، جیمز، فیلیپ ساندز و رالف وایلد. «اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری و موافقت‌نامه‌های دوجانبه مورد درخواست ایالات متحده آمریکا بر اساس بند ۲ ماده ۹۸»، ترجمه علی صابری تولایی و سیدحمید شاهچراغ، ویرایش ترجمه مهرداد رایجیان اصلی، مجله حقوقی دادگستری ۵۵ (۱۳۸۵): ۱۹۰-۱۵۷.
 - میرمحمدصادقی، حسین. دادگاه کیفری بین‌المللی. تهران: دادگستر، ۱۳۸۳.
 - هیگینز، روزالین. «حقوق بین‌الملل عام تروریسم»، ترجمه زهرا کسمتی، در تروریسم تاریخ، جامعه‌شناسی، گفتمان، حقوق، گردآوری و ویرایش، علیرضا طیب. تهران، نشر نی، ۱۳۸۲.
- ب) منابع عربی
- بسیونی، محمود شریف. تقییم النظام الاساسی للمحکمه الجنائیه الدولیه. الطبعة الأولى. القاهرة: دار المستقبل العربی، اللجنة الدولیه لصلیب الاحمر، ۲۰۰۰.
 - سویدان، احمد حسین. الارهاب الدولی فی ظل المتغیرات الدولیه. بیروت: منشورات الحلبي الحقوقیه، ۲۰۰۵.
- ج) منابع خارجی

- Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, adopted by the General Assembly of the United Nations on 10 Desember1984. accessed 11 March 2020, https://treaties.un.org/doc/Treaties/1987/06/19870626%2002-38%20AM/Ch_IV_9p.pdf

- Convention on the Prevention and Punishment of the crime of genocide, signed at Paris on 9 Desember1948. accessed 13 March 2020,

<https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/>

- Goodwin. Joshua Michael, "Universal Jurisdiction and the Pirate" Vanderbilt Journal of

Transnational Law, 39 (2006) 973-1011. accessed 18 May 2020. Available at: <https://www.thefreelibrary.com>

- International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, adopted by the General Assembly of the United Nations on 9 Desember1999. accessed 19 May 2020. Available at: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/english-18-11.pdf>

- Jones, G.Y. The United Nations and Domestic Jurisdiction of States, Cardiff University of Wales Press, 1979.

- Kenneth, c.Randal. "Universal Jurisdiction under International Law". *Texas Law Review* 66(1988): 785-809.

- Kontorovich, Eugene, Implementing *Sosa v. Alvarez- Machain*: What piracy Reveals About the Limits of the Alien Tort Statute, 80 Notre dame L. REV. 111, 2004.

- Rome Statute of the International Criminal Court. accessed 26 May 2020. Available at: <https://www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf>

- Security Council/Resolution 1452(2002). accessed 28 March 2020, [https://undocs.org/S/RES/1452\(2002\)](https://undocs.org/S/RES/1452(2002))

- Security Council/Resolution 1455(2003). accessed 10 March 2020, [https://undocs.org/en/S/RES/1455\(2003\)](https://undocs.org/en/S/RES/1455(2003))

- Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda, accessed 9 March 2020, https://legal.un.org/avl/pdf/ha/ictr_EF.pdf

- Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, accessed 8 March 2020, https://legal.un.org/avl/pdf/ha/icty/icty_e.pdf

- UNGA/Resolution 42/59(1987). accessed 16 may 2020, <https://undocs.org/en/A/RES/42/59>

- UNGA/Resolution 49/60(1994). accessed 8 May 2020, <https://undocs.org/en/A/RES/49/60>